

Naslov originala:
rites of passage
William Golding

Copyright © 1968 Faber and Faber
Copyright © 2017 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednik:
Nada Parandilović

Prevod:
Dorđe Tomić

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Grafičko oblikovanje:
Jelena Lugonja

Štampa:
Kontrast štampa

Tiraž:
500

This project has been funded with support from
the European Commission.

Ovaj projekat je realizovan uz podršku Evropske komisije.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Vilijam
Golding

OBREDI PRELAZA

Prevod: Đorđe Tomić

KONTRAST
Beograd, 2017.

1

MOM PREČASNOM KUMU.

Tim rečima započinem dnevnik koji sam vam namenio – jer nema reči koje bi bile primerenije!

Pa da počnemo. Mesto: konačno na brodu. Godina: to znate. Datum? Važno je samo da je danas prvi dan mog puta na drugu stranu sveta; u to ime sam na vrh strane stavio broj „jedan”. Jer ovo što ću zapisati mora biti beleška o *prvom danu*. Mesec i tačan datum nemaju značaja; na našem dugom putovanju od juga Stare Engleske do antipoda proći ćemo kroz geometrije sva četiri godišnja doba!

Onog jutra pre nego što ću napustiti imanje posetio sam dvojicu mlađe braće (koji su staru Dobi stavljali na teške muke!). Mladi Lajonel je izvodio aboridžnski ratni ples, onako kako ga on zamišlja. Persi je ležao na leđima, trljao stomak i strašno ječao da pokaže koliko mu je muka pošto me je pojeo! Obojicu sam doveo u stanje uljudne potištenosti, a onda sišao dole gde su čekali otac i majka. Majka – da li je uspela da pusti suzu ili dve? O ne, te suze mora da su bile prave, jer sam u grudima osetio toplinu koja se ne može opisati kao muževna. Šta, zar i otac? Izgleda da smo kao porodica više držali do sentimentalnog Goldsmita i Ričardsona nego do vragolastog starog Fildinga ili Smoleta! Vaše gospodstvo bi se sigurno uverilo u moju vrednost da ste samo mogli čuti reči koje su tom prilikom izgovorene, kao da ispraćaju robijaša u bukagijama, a ne mladog gospodina koji će uskoro pomagati guverneru u upravljanju kolonijama Njegovog Veličanstva! Godila su mi osećanja koja su roditelji tako otvoreno pokazivali – i još više sopstvena pokazana osećanja! Vaš ku-

mić je u dubini duše jedan dobar momak. Moj oporavak od tog tužnog susreta potrajao je dok nismo sišli sa prilaza, prošli pored kuće za goste i skrenuli kod prve okuke iza mlina!

Da nastavim priču, evo me na brodu. Uspeo sam se uz zao-bljeni i katranom premazani bok nečeg što je u svoje vreme mogla biti jedna od onih zastrašujućih *drvenih tvrđava* naše Britanije. Sišao sam kroz niska vrata u mrak ispod krmene palube i odmah se zagrcnuo od smrada. Gospode bože, da čoveku pripadne muka! U neprirodnom sumraku potpalublja bilo je mnogo žurbe i strke. Čovek koji mi se predstavio kao poslužitelj poveo me je do jedne od kajita poređanih duž stranice broda, uveravajući me da je to moja kabina. To je hromi starac oštrih crta lica, sa ćelavom lobanjom oivičenom pramenovima bele kose između kojih caruje njegova blistava ćela.

„Dobri čoveče”, progovorio sam, „kakav je ovo smrad?”

Podigao je šiljati nos uvis i zapiljio se u mrak kao da će smrad lakše ugledati nego namirisati. „Smrad, gospodine? Kakav smrad?”

„Ovaj *smrad*”, odgovorio sam, pritiskajući šaku na nos i usta da se ne ugušim, „taj zadah, ta trulež, zovi ga kako hoćeš!”

Blagorodan neki čovek, taj Viler. Kad se nasmešio, učinilo mi se da se niska paluba iznad naših glava otvorila i pustila unutra malo svetla.

„Dobri gospodine!”, rekao je. „Brzo ćete se navići na to!”

„Ne želim da se navikavam! Gde je kapetan broda?”

Viler je odmah skratio fitilj svog dobrog raspoloženja i otvorio mi vrata kabine.

„Kapetan Anderson vam tu ne može mnogo pomoći, gospodine. To je od peska i šljunka u *kaljuži*. Novi brodovi imaju balaste od gvožđa, ali naša lađa je iz starih vremena. Da je malo mlađa, da tako kažem, balast bi dosad možda i zamenili. Ali to nije naš slučaj. Prestara je, razumete. Plaše se da ne razvale nešto tamo dole, gospodine.”

„Mora da je tamo dole i brodsko groblje!”

Viler je zastao na trenutak.

„Što se toga tiče, gospodine, ne bih znao da vam kažem jer dosad nisam na njoj plovio. Sedite za čas da vam donesem brendi.” Rekao je to i nestao pre nego što sam se usudio da ponovo udahnem vazduh iz kaljuže i progovorim. Dakle, stigao sam, i evo me.

Dozvolite da opišem šta će biti moje prebivalište dok ne dobijem neki prikladniji smeštaj. U kajiti se nalazi drvena klupa za spavanje koja liči na korito i pribijena je uz spoljnu stranicu broda. Ispod nje su dve velike fioke. Viler mi je posle objasnio da su se odlučili za stojeće ležajeve za putnike zato što ćemo putovati daleko na jug, a takvi „kreveti” su topliji od platnenih ležaljki i brodskih mreža. Na jednom zidu je daska koja se može spustiti da posluži kao pisaći sto, a na drugom umivaonik od platna u gvozdenom obroču i kofa ispod njega. Nadam se da na brodu postoji neko *udobnije* mesto za obavljanje čovekovih prirodnih potreba! Iznad umivaonika je mesto za ogledalo, a u podnožju ležaja dve police za knjige. Jedini pokretni deo nameštaja u mom ljupkom stanu je platnena stolica. Vrata imaju prilično veliki otvor u visini očiju, kroz koji dopire malo dnevnog svetla, a sa obe strane vrata pričvršćene su kuke za odeću. Na podu, ili palubi, kako to sada moramo nazivati, ima udubljenja dovoljno dubokih da čovek ugane nogu. Rekao bih da su to tragovi gvozdениh točkova topovskih postolja iz vremena kada je naša lađa bila mlada i dovoljno snažna da ponese sve topovske baterije! Stranice kajite su nove, ali tavanica – je li to sad palublje? – i spoljna stranica broda uz ležaj izgledaju prastaro, nahereno, ispucalo, i pokriveni su mnoštvom zakrpa. Zamislite samo, očekuju od mene da živim u toj jazbini, u tom svinjcu! Ali, sve ću podnositi u dobroj volji dok ne sretnem kapetana. Sama nužnost disanja ubrzo je ublažila prvi utisak o užasnom smradu, a posle velike čaše brendija koju mi je Viler doneo bio sam gotovo spreman da se pomirim sa sudbinom.

Koliko je samo bučan taj drveni svet! Jugozapadni vetar, koji nas drži na sidru, huči i zviždi kroz užad i zavija nad njenim – nad *našim* (rešio sam da ovo dugo putovanje iskoristim da ovladam svim tajnama pomorskog zanata) – nad našim ubranim jedrima. Talasi kiše dobuju po svakom deliću broda. Kao da sve to nije dovoljno, sa pramčanog dela palube dopire blejanje ova-
ca, mukanje krava, vika muškaraca i, da, cika žena! I na našoj strani ima buke na pretek. Moja kajita, taj svinjac, jedna je od pet ili šest s naše strane hodnika. Na drugoj strani ima ih još toliko. Nizove kajita razdvaja mračni prolaz koji je sasvim prazan, osim što se kroz njega uspinje deblo *krmenog jarbola*. Na kraju hodnika, kaže Viler, nalazi se salon za ručavanje namenjen brodskim putnicima, sa nužnicima sa obe strane. Nejasne siluete promiču kroz hodnik ili se okupljaju i stoje u malim grupama. Oni su – to jest, mi smo – brodski putnici, pretpostavljam; zašto je ta prastara lađa neobične građe preuređena u putujuće skladište, farmu i putnički brod, to se može objasniti jedino teškoćama koje gospoda iz admiraliteta imaju u održavanju brojnog stanja i pored šest stotina ratnih lađa koje im stoje na raspolaganju.

Bejts, poslužitelj u salonu za ručavanje, obavestio me je da će večera biti poslužena za jedan sat, tačno u četiri. Kada sam pomenuo da ću tražiti da mi nađu prikladniji smeštaj, zastao je da razmisli, a onda odgovorio da to neće biti lako i da bi najbolje bilo da malo sačekam. Kada sam rekao da ne mogu da poverujem da se jedna tako trošna lađa koristi za tako dugo putovanje, zastao je na vratima salona sa ubrusom prebačenim preko ruke i podelio sa mnom delić svoje pomorske filozofije – sledećim rečima: Dobri gospodine, ploviće sve dok ne potone, a sagrađena je, gospodine, da jednog dana potone; posle tih mudrih reči i kraćeg izlaganja o dugom ležanju na doku, kada na brodu nije bilo nikoga osim vođe palube i drvodelje, i o tome koliko je lepše ležati *na starinski način*, na užetu, umesto na ružnom gvozdenom lancu koji neprestano zvekeće kao kostur u gvozdenom kavezu, srce mi je potonulo do samog dna smrdljivog balasta!

On prezire bakarne brodske oplate! Primetio sam da na našem brodu nema ničega osim *malo katrana namazanog spolja i iznutra*, kao da smo se ukrcali na najstariju lađu na svetu kojom komanduje stari kapetan Noje lično! Pre nego što ćemo se rastati, Bejts me je utešio rečima da se mogu pouzdati da će naša lađa „u oluji biti sigurnija nego mnogi noviji i čvršći brodovi”. *Sigurnija!* „Kada uđe u oluju, gospodine, ona se uvija lako kao stara čizma”, objasnio je. Priznajem, posle njegovih reči ono malo dobrog raspoloženja posle čaše brendija brzo je nestalo. Onda sam obavesthen da iz svojih kovčega moram izvaditi ono što mi je potrebno za putovanje pre nego što ih *odnesu u potpalublje!* Na brodu je vladala opšta zbrka i nisam uspeo da pronađem nikoga ko će opozvati to sasvim bezumno naređenje. Zato sam se prepustio toku događaja, iskoristio Vileru da mi pomogne u raspakivanju, složio knjige na policu i onda gledao kako mi odnose kovčege. Verovatno bih se ljutio, da sve nije bilo tako zabavno. Uživao sam u razgovoru mornara koji su odneli kovčege, jer su govorili pravim pomorskim jezikom. Kraj uzglavlja mi leži Falkonerov „Pomorski rečnik”; odlučio sam da taj katrandžijski jezik savladam jednako dobro kao bilo koji od brodskih momaka!

ŠTA JE BILO POSLE

Posedali smo za dva dugačka stola ispod velikog krmenog prozora i obedovali u opštoj pometnji. Niko nije znao ništa da nam kaže. Oficira nije bilo, poslugu su grdili, hrana je bila bezukusna, saputnici loše volje, a njihove gospođe na ivici hysterije. Ali prizor drugog broda na vezu koji se video kroz naš veliki krmeni prozor bio je bez sumnje veoma upečatljiv. Viler, moj poslužitelj i vodič, rekao je da je tamo ostatak konvoja. On me uverava da će zbrka na brodu brzo proći i da će uskoro, kako kaže, „sve leći na svoje mesto” – verovatno isto onako kako su pesak i šljunak legli u kaljužu, pa ćemo, sudeći bar po nekim putnicima – svi smrdeti isto kao naš brod. Vaše gospodstvo će primetiti

zovolju u mojim rečima. I zaista, da nije bilo podnošljivog vina, bio bih besan. Naš Noje, izvesni kapetan Anderson, odlučio je da nam se ne prikaže. Predstaviću mu se prvom narednom prilikom, jer sada je već mrak. Sutra ću istražiti topografiju naše lađe i upoznati se sa nekim od pristojnijih oficira, ako se takvi ovde mogu naći. Među nama ima dama, mladih, sredovečnih i starijih, ima i starije gospode, a tu su i jedan mladi oficir kopnene vojske i jedan još mlađi pastor. Ovaj poslednji je pokušao da izgovori blagoslov pre obroka, ali bez uspeha, a onda je počeo da jede bojažljivo kao mlada. Gospodina Pretimana još nisam sreo, ali pretpostavljam da je na brodu.

Viler mi je objasnio da će se vetar preko noći *okrenuti* i da ćemo onda podići sidro i raširiti jedra; zaplovićemo na naše dugo putovanje čim naiđe plima. Rekao sam mu da sam dobar moreplovac i ponovo primetio onaj isti neobični osmeh, koji zapravo nije osmeh već više nekakav nevoljni izraz sažaljenja koje mu se ponekad pokaže na licu. Odmah sam doneo odluku da mu očitam lekciju o uljudnom ponašanju, čim se pruži prilika – ali, dok još ispisujem ove redove, evo, poredak našeg drvenog sveta već se ponovo menja. Odozgo se čuju truptanje i tutnjava, sigurno od puštenih jedara. Onda je počela dreka. Blagi bože, zar je moguće da ljudska grla proizvode takve glasove? Ali *ovo* i *ovo*, to mora da su signalni pištolji! Jedan putnik je pao ispred vrata moje kabine uz provalu psovki. Dame vrište, krave muču, ovce bleje. Opšta zbrka. Možda ipak krave bleje, ovce muču, a dame psuju lađu i šalju svaki njen iver u oganj pakla? Platneni umivaonik u koji mi je Viler nasuo vodu nakrivio se na obruču i sad stoji ukoso.

Podigli smo sidro sa peska i šljunka Stare Engleske. Neću imati dodira sa rodnom zemljom naredne tri, četiri, možda i pet godina. Priznajem da je i pored zanimljivog i unosnog nameštenja koje me tamo čeka u ovom trenutku to jedna veoma uzvišena pomisao.

Kad smo već u svečanom raspoloženju, kako drugačije da završim ovaj izveštaj o prvom danu na moru ako ne izrazima na-

jdublje zahvalnosti? Pomogli ste mi da stanem na prvu stepenicu i koliko god visoko da se uspenjem – moram vas upozoriti, vaše gospodstvo, da mojim ambicijama nema granica! – nikada neću zaboraviti čija prijateljska ruka mi je pomogla da pođem ovim putem. Da nikada ne učinim ništa što bi bilo nedostojno te ruke, ništa što je ne bi bilo vredno, to je molitva – i čvrsta *namera* – zahvalnog kumčeta vašeg uvaženog gospodstva.

edmund talbot

2

Napisao sam broj „2” na vrhu strane, mada ne znam koliko ću vremena danas moći da provedem za radnim stolom. Sve okolnosti su se urotile protiv pažljivog beleženja događaja. U udovima nemam gotovo nimalo snage – klozet ili nužnik – da mi bude oprosteno, ne znam ni kako bih to ovde nazvao, jer na propisnom mornarskom jeziku imaju jednu reč za zajedničke nužnike za mornare na pramcu kod kosnika, drugu za klozet za mlađe oficire, i još jednu za onaj za više oficire – ne bih znao koju. Nепrestano kretanje i potreba da se stalno prilagođavam ljuljanju lađe...

Vaše gospodstvo mi je preporučilo da ništa ne skrivam. Sećate li se kako ste me izveli iz biblioteke s rukom prijateljski prebačenom preko ramena i vedrim glasom rekli: „Zapiši sve, mladiću! Nemoj ništa prećutati! Dopusti da ponovo živim kroz tebe!” Nevolja je, dakle, u tome što me je savladala teška morska bolest i vreme uglavnom provodim ležeći u kabini. Uostalom, poznato je da se i Seneka u blizini Napulja našao u sličnom stanju, nije li tako – svakako se sećate – pa ako je jedan stoički filozof bio slomljen posle nekoliko milja nemirnog mora, šta će tek biti od nas nesrećnika na debeloj pučini? Moram vam priznati da mi je muka već naterala slane suze na oči i da me je Viler zatekao u tom krajnje nemuževnom stanju! Ali, on je dobar čovek. Pravdao sam svoje suze velikom iscrpljenošću, a on se odmah složio sa mnom.

„Gospodine”, rekao je, „vi s lakoćom možete da provedete čitav dan u lovu i onda još da plešete čitavu noć. S druge strane, kad bi mene ili bilo kog pomorca posadili na konja, nama bi bubrezi odmah propali u pete.”

Zaječao sam, pokušavajući da mu nešto odgovorim, a onda sam čuo kako Viler vadi čep iz boce.

„Posmatrajte to ovako, gospodine”, nastavio je, „vi sada učite da jašete brod. Brzo ćete to savladati.”

Ta misao me je utešila; ali još više me je utešio prelepi miris koji mi je *uzdigao duh kao topao vetar s juga*. Otvorio sam oči i, gle, Viler mi je nasuo obilnu dozu paregorika. Prijatan ukus me je vratio pravo u dečju sobu, ali *ovog* puta bez melanhlije koja obično prati sećanja na detinjstvo i dom! Otpustio sam Vilera i uskoro zadremao i zaspao. Zaista, Seneki bi kod Napulja više pomoglo nekoliko makovih čaura nego sva njegova filozofija!

Probudio sam se iz neobičnog sna u takvom mraku da nisam znao gde se nalazim, ali uskoro sam se svega setio i shvatio da se ljuljanje broda u međuvremenu znatno pojačalo. Odmah sam pozvao Vilera. Kad sam treći put viknuo njegovo ime – moram priznati, uz više psovki nego što pristojnost i džentlmenski maniri dopuštaju – on je otvorio vrata kabine.

„Pomozi mi da ustanem! Moram na vazduh!”

„Bolje prilezite još malo, gospodine, uskoro ćete biti zdravi kao ruža! Spremiću vam umivaonik.”

Postoji li išta šašavije i u ovom času manje utešno od poređenja sa ružom. Za moje unutrašnje oko, ruže su stvorenja uskogruda i licemerna, kao skup metodista. Opsovao sam ga u lice. Ali pokazalo se da je objašnjenje koje mi je ponudio prilično razumno. Izvestio me je da smo ušli u *oluju*. Smatrao je da je moj dugački kaput sa tri ramena ogrtača previše otmen komad odeće da bismo ga izlagali zapenjenoj morskoj vodi. Pogledao me je neobično i dodao da ne bi želeo da završim kao pastor! Ali, igrom slučaja, on u posedu ima nekorišćeno odelo od žutog voštanog platna koje mi može ponuditi. Neveselim glasom me je obavestio da ga je kupio za izvesnog gospodina koji se na kraju nije ni ukrcao. Odelo je baš moje veličine i rado će mi ga ustupiti po ceni ne većoj od one koju je platio. A na kraju puta će ga otkupiti od mene kao polovno, ako ja to budem želeo. Prihvatio

sam dobrodošlu ponudu i odmah smo sklopili posao, jer me je vazduh u kabini gušio i želeo sam napolje. Pomogao mi je da se obučem, dobro me uvezao, navukao mi gumene čizme na noge i pričvrstio kapuljaču. Voleo bih da me je vaše gospodstvo moglo videti, jer sam sigurno izgledao kao pravi morski vuk, iako nisam bio sasvim siguran na nogama! Viler mi je pomogao da izađem u hodnik kojim je sad tekla voda. Nastavio je da blebeće, između ostalog o tome da moram vežbati da jednom nogom gazim kraće, kao planinski divojarac. Odgovorio sam mu osorno da otkako sam posetio Francusku u vreme poslednjeg mira vrlo dobro znam kako se hoda palubom, jer u Francusku sigurno nisam stigao hodajući po vodi. Izašao sam na glavnu palubu i uhvatio se za ogradu na levoj strani koja je sada bila niža od desne strane broda. Koloturnici i lestve od užadi – o, Falkoneru – uzdizale su se visoko iznad moje glave, a mnoštvo bezimenih konopaca oko njih strašno je zavijalo, brujalo i hučalo. Još je bilo malo svetla. Voda je u kapima prštala s desne, uzdignute strane broda. Činilo se da oblaci koji nas prestižu zamalo dodiruju vrhove jarbola. Imali smo i društvo, naravno, ostatak konvoja koji se video u daljini iza naše krme – tamo odakle je dolazilo svetlo – ali od morske pene i izmaglice pomešane s kišom, brodovi u konvoju se nisu jasno videli. Disao sam s neobičnom lakoćom posle onog užasnog vazduha u kajiti i nadao se da će olujno nevreme bar malo rasterati smrad. Kad sam se pribrao, osvrnuo sam se oko sebe i primetio da moj intelekt i radoznalost počinju da se bude prvi put otkako smo podigli sidro. Zureći uvis ka krmenoj palubi ugledao sam dvojicu kormilara za točkom kormila, dve crne prilike u odelima od katranskog platna. Lica su im bila osvetljena odozdo, dok su naizmenično gledali čas u osvetljeni kompas, čas uvis u jedra. Vetar smo hvatali samo u nekoliko skraćениh jedara. Mislio sam da je razlog loše vreme, ali Viler – taj hodajući Falkoner – objasnio mi je da su jedra skraćena jer ne želimo previše da izmaknemo pratnji, budući da „imamo duži korak” od većine brodova u konvoju. Kako on to zna, ako uopšte

zna, ostaje misterija, ali rekao je da ćemo se kod ostrva u blizini Bretanje sastati sa eskadrom i tamo ostaviti pratinju, i da će nam se tu priključiti jedan od njihovih brodova koji će nas otpratiti do Gibraltara, a onda ćemo nastaviti sami, zaštićeni od neprijatelja samo s ono malo oružja što nam je ostalo i zastrašujućim izgledom naše lađe! Je li to pošteno i pravedno? Zar njihova gospodstva ne shvataju kakvog su budućeg državnog sekretara tako olako i nemarno gurnuli u ove opasne vode? Nadajmo se da ću im se jednog dana ipak vratiti, kao onaj biblijski hleb. U svakom slučaju, kocka je bačena i rizik se mora prihvatiti. Stajao sam na palubi leđa prislonjenih uza zid nadgrađa i napajao se vetrom i kišom. Zaključio sam da je moja slabost sigurno izazvana smrdom u kabini, a ne ljuljanjem broda.

Dnevnog svetla gotovo da više nije ni bilo, ali za svoje bdenje sam bio nagrađen prizorom teške mučnine kojoj sam sâm uspeo da umaknem. Iz ulaza u hodnik na vetar i kišu na glavnoj palubi izašao je pastor! Verovatno onaj isti koji je pokušao da blagoslovi naš prvi obed na brodu, ali ga nije saslušao niko osim Gospoda. Imao je pantalone do kolena, dugački kaput i sveštenički okovratnik sa dve trake koje su na vetru lepetale i tukle ga po licu kao krila ptice zarobljene u prozor! Obema šakama je stezao šesir i periku i teturao se čas na jednu čas na drugu stranu kao pijana kraba. (Vaše gospodstvo je *sigurno* viđalo pijane krabe!) Onda je promenio pravac i, kao svi ljudi nenaviknuti na poprečni nagib palube, pokušao da se penje uvis umesto da se spusti na nižu stranu. Videlo se da će svakog trenutka povratiti, jer mu je lice bilo žuto i zeleno kao buđav sir. Povratio je pre nego što sam stigao da mu doviknem reč upozorenja, a onda se srušio na palubu. Pridigao se na kolena – ali ne da bi se pomolio, rekao bih! – i počeo da ustaje baš u trenutku kada se propadanje broda poklopilo s njegovim pokretom i dalo mu zalet. Što leteći što trčeći jurnuo je preko palube, i verovatno bi proleteo između užadi i lestvi u more da ga nisam dograbio za trake okovratnika! Izbliza sam video njegovo zeleno mokro lice, a onda primetio

slugu koji je posluživao putnike u kabinama na desnoj strani hodnika, kao što je Viler činio na našoj. Istrčao je iz ulaza, dograbio čovečuljka, stavio ga pod mišku, izvinio mi se i odneo ga nazad. Još sam psovao pastora što mi je isprovraćao nepromočivo odelo, kada su ga jedan veliki talas, poniranje broda i zgodan nalet kiše i mora dobro oprali. Iz nekog razloga, iako mi je slana voda pekla lice, dobro sam se osećao. Filozofija i religija – kakva je korist od njih kada vetar podivlja, a voda se uzburka? Stajao sam napolju, pridržavajući se jednom rukom za ogradu, i uživao u tom haosu osvetljenom poslednjim tračcima svetla. Naša džinovska stara lađa sa samo nekoliko prikupljenih jedara s kojih se slivala voda propadala je i udarala o površinu mora, sekla je talase pod pravim uglom kao siledžija kad se gura kroz gužvu. I kao što siledžija ponekad naleti na nekog sličnog sebi, tako je i ona (naša lađa) ponekad udarala u prepreke, propinjala se, ponirala, hrlila tako snažno da su čitav pramac, a onda i glavna paluba i krma, nestajale pod zapenušanom belom vodom. Kao što je Viler rekao, *zajahao sam brod*. Jarboli su se naginjali. Pripone na strani vetra bile su zapete kao strune, a one sa zavetrene strane gotovo labave. Masivno uže *glavne zapute* bilo je zakrivljeno snagom vetra. Evo najzad i naravoučenija do kog pokušavam da stignem. Razumevanje te džinovske mašinerije ne može se sticati postepeno, proučavanjem crteža u pomorskim rečnicima! Ono nam dolazi kada to poželi, u jednom skoku. U polutama, okružen talasima koji dolaze i odlaze, shvatio sam da se brod i more mogu razumevati ne samo kroz savršenstvo njihove mehanike, već i kao – kao šta? Kao ratna mašinerija, kao putničko plovilo, kao sredstvo ostvarivanja određenog cilja. To mi je pružilo zadovoljstvo kakvo nisam očekivao. Ugađajući pomalo sebi, pomislio sam da će to biti važna dopuna mom znanju! Komad običnog platna pričvršćen konopcem za donji ugao jedra na zavetrenoj strani besomučno je lepetao nad mojom glavom, sasvim razumljivo! I kao da neko želi da produbi moje razumevanje sveta, dok sam ja proučavao jedno uže i pokušavao

da odgonetnem čemu služi, sa pramca se začuo snažan tresak – zapljusnuo me je novi talas penušave vode, a vibriranje užeta se promenilo – prepолоvilo se tačno po sredini, tako da je nekoliko trenutaka imalo oblik dve spljoštene, s kraja na kraj rastegnute elipse, dajući tako sliku *prvog harmonika*, one tačke na violinskoj žici koja kad se precizno pritisne daje violinisti ton za tačno jednu oktavu viši od tona otvorene žice.

Ali naš brod ima na sebi više struna nego violina, više nego lauta, više nego harfa, rekao bih, a uz poduku vetra proizvodi veličanstvenu muziku. Priznajem, posle izvesnog vremena sam poželeo ljudsko društvo, ali crkva je već poklekla, a uz nju, izgleda, i naša kopnena vojska. U to doba dana nijedna dama nije mogla biti nigde osim u svojoj postelji. Što se mornarice tiče – ona je doslovno boravila u svom elementu. Njeni pripadnici su stajali tu i tamo umotani u katransko platno – crne figure bleđih lica. Sa izvesne udaljenosti najviše su ličili na stenje preko kog se preliiva plima.

Kada je svetla sasvim nestalo, napipao sam put do svoje kabine i pozvao Vileru koji se odmah pojavio, izvukao me iz odela od voštanog platna i okačio ga na kuku kraj vrata gde se ono odmah pijano nakrivilo. Zatražio sam da mi donese lampu, a on je odgovorio da to nije moguće. To me je naljutilo, ali odmah mi je ponudio sasvim razumno objašnjenje. Lampa je previše opasna za brod, jer kada se jednom prevrne, više nema pomoći. Ali mogu da dobijem sveću ako sam spreman da je platim; sveća se obično sama ugasi kada padne; u svakom slučaju, morao bih da povedem računa kako ću njom rukovati. Viler je imao kod sebe malu zalihu sveća. Rekao sam mu da sam mislio da se takve potrepštine mogu dobiti od brodskog komornika. Posle kraće pauze Viler je to potvrdio. Računao je da ne bih želeo da idem da tražim komornika na suprotnom kraju broda, a poznato je da se on veoma retko pojavljuje na palubi. Gospoda obično nemaju nikakva posla s njim, već šalju svoje slugе da se pobrinu da trgovina bude poštena i zakonita. „Jer”, rekao je Viler,

„znate i sami kakvi su oni!” Odmah sam se složio s njim, trudeći se da izgledam što prostodušnije da bih prikrio promenu u svojoj proceni gospodina Vlera, njegove očinske brige i spremnosti da uvek bude na usluzi! Kao što će primetiti vaše gospodstvo, dozvaao sam se pameti. Napravio sam belešku u glavi da se uvek moram truditi da vidim kroz njega dublje nego što on misli da vidi kroz mene. U jedanaest sati uveče – u *šesto zvono* po knjizi – seo sam za pisaći sto u obliku daske i otvorio dnevnik. Ah, koliko je trivijalnosti na ovim stranicama! Gde su čudesni događaji, lucidna zapažanja i, smem li reći, vrcavost duha, kojima sam želeo da zabavim vaše gospodstvo? Ali dobro, putovanje tek počinje.

3

Trećeg dana vreme se pogoršalo. Stanje naše lađe, ili bar onih delova koje imam prilike da vidim, neizrecivo je jadno. Palubom, čak i kroz naš hodnik, protiču morska voda, kišnica i svakojaka prljavština koja neobjašnjivo pronalazi put preko praga na koji bi donja ivica vrata moje kabine morala dobro da naleže. Ali ovde, naravno, ništa ne naleže ni na šta. Jer ako bi se sve uklapalo kako treba, šta bi se dogodilo kada sledeći put naša uboga lađa posle uspinjanja uz talas počne da ponire u provaliju koja čeka s druge strane? Kada sam se jutros nekako oteturao do salona za ručavanje – gde, usput, nisam pronašao ništa toplo za piće – neko vreme sam proveo zarobljen u salonu. Vrata su se zaglavila. Mrzovoljno sam drmusao i vukao kvaku, a onda sam, već sledećeg trenutka, visio sa nje, jer je ona (naša džinovska lađa je postala „ona”, kao neka zla gospodarica) ponovo posrnula. To po sebi ne bi bilo strašno, ali ono što je usledilo moglo me je ubiti. Vrata su se naglo i širom otvorila, a kvaka sevnula obodom kružnice čiji je poluprečnik jednak širini otvora vrata! Preživeo sam zahvaljujući onom istom instinktu kojim se mačka uvek dočekuje na noge. Taj tvrdoglavi otpor običnih brodskih vrata – jedne od onih neizbežnih sitnica u životu, na koje nikada nisam obraćao pažnju – pa zatim naglo popuštanje volji putnika – taj otpor i naglo popuštanje bili su neočekivana drskost i svojevoljnost nekoliko prostih drvenih dasaka, pa sam bio spreman da poverujem da sami šumski duhovi, drijade i hamadrijade stabala od kojih je naš plutajući kovčeg sagrađen, još odbijaju da napuste svoje staro stanište i prepuste se moru! Ali ne – to je bila samo – „samo”, blagi bože, kakva reč – prastara lađa koja se „uvija kao stara čizma”, kako je rekao Bejts.

Dok sam tako četvoronoške klečao na podu, vrata su se poslušno zakačila za kuku sa oprugom na poprečnom pregrađu (kao što bi rekao moj Falkoner), a na ulazu se pojavila prilika koja me je dobro nasmejala. Jedan od oficira je hodao pod takvim uglom u odnosu na palubu – paluba mi je bila referentna ravan – da je izgledao (ne svojom voljom, naravno) kao pravi klovn, što me je toliko oraspoložilo da sam odmah zaboravio na modrice. Uspentrao sam se za manji i verovatno poželjniji od dva stola za ručavanje – onaj koji je stajao odmah uz krmeni prozor – i ponovo seo. Svaka stvar na stolu bila je dobro pričvršćena, naravno. Treba li da podučavam vaše gospodstvo o „brodskim steznicama”? Verujem da nema potrebe. Dakle, zamislite me sad kako sedim za stolom i pijem pivo sa onim oficirom. To je izvesni gospodin Kamberšam, visoki mornarički oficir, zbog čega bi se moglo pretpostaviti da je u pitanju džentlmen, ali on je svoje pivo ispijao uz toliko odbojan nemar za pravila uljudnog izražavanja da je mogao biti i kočijaš. Ima oko četrdeset godina, pretpostavljam, i crnu kosu koja je podšišana kratko, a počinje da mu raste odmah iznad obrva. Na licu ima veliki ožiljak od sablje i jedan je od naših pomorskih heroja, iako su mu maniri manjkavi. Nema sumnje da ćemo i *tu* priču čuti pre kraja putovanja! Ali bar je bio koristan kao izvor informacija. Rekao je da vreme jeste loše, ali ne preterano. Smatra da putnici koji su ostali u svojim krevetima – tu me je prekorno pogledao – i naručuju da im se tamo donose osveženja, mudro postupaju, jer na brodu nemamo lekara, pa bi u slučaju da neko polomi kost to bila velika neprijatnost za sve nas! Lekara nemamo, izgleda, zato što i najnesposobniji priučeni kasapin na kopnu prolazi mnogo bolje nego na brodu. To pominjanje novčane strane problema bacilo je novo svetlo na profesiju za koju sam oduvek verovao da ne polaže mnogo na platu. Odgovorio sam da u tom slučaju možemo očekivati rast smrtnosti i da je dobro što na brodu imamo bar kapelana koji je ovlašćen da obavlja sve potrebne obrede, od prvih do poslednjih. Na to se Kamberšam gotovo zagrcnuo. Odvojio je usne od čaše i progovorio, reklo bi se, iskreno iznenađen.